

Козацькі Могили й острозька Замкова гора: вектор пам'яті архітектора Леонтовича

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника Острога

Триста сімдесят років тому – з 18 (28) червня по 30 червня (10 липня) 1651 р. – відбулася битва під Берестечком – одна з найбільших військових подій в історії Великої Української революції XVII ст. і водночас чи не найтрагічніша її сторінка. На волинській землі в ті дні зійшлися союзні збройні сили Війська Запорозького (Української гетьманської держави) та кримського ханства з об'єднаною польсько-литовською армією Речі Посполитої у складі регулярного королівського війська та шляхетського ополчення (посполитого рушення). Перемогу здобула (після того, як кримські союзники залишили поле бою, захопивши з собою гетьмана Богдана Хмельницького) польсько-литовська армія. Але подвиг оточених, але незламних аж до власної загибелі козаків і повстанців, дав змогу вивести на схід основні українські військові сили. Козацька держава тимчасово втратила східну Волинь, Братславщину і Чернігівщину, але зберегла основу своєї збройної потуги на Київщині та інших землях Наддніпрянщини. Тож через кілька місяців під Білою Церквою козацькі війська на чолі зі своїм гетьманом, що визволився з полону союзників, на рівних зустрілися з королівськими арміями, і ті пішли на мирну угоду. А потім були козацькі звитяги 1652 р. під Батою і 1653 під Жванцем. Тож берестецька трагедія не поставила Україну і її збройне лицарство на коліна, хоча саме вона – а не перемож-

ні більш ранні і пізніші битви – на віки стала символом її визвольної боротьби.

На початку XX ст. – напередодні Першої світової війни – на місці битви постав величний народний меморіал. 1912 р. на острові Журавлиха зі сусіднього села острів перенесли дерев'яну Михайлівську церкву, що пам'ятала дні битви. В 1910 – 1914 рр. у пам'ять про полеглих козаків спорудили церкву-меморіал святого Георгія (на фото картина художника **Г. Вербицького** з колекції заповідника м. Острога). У нижньому ярусі храму розмістили саркофаг із віднайденими кістками полеглих героїв («Нас тут триста, аїс, товариства лягло...» Т. Шевченко). Тоді ж при церкві відкрився монастирський скит від Почаївської лаври. У народі це місце назвали «Козацькі Могили».

Нагадаємо острожанам, що будівництвом меморіалу на «Козацьких Могилах» керував тодішній волинський єпархіяльний архітектор **Володимир Леонтович** (15 липня 1881 – 29 квітня 1968 р.), який майже водночас очолив і успішно реалізував справу реставрації замку князів Острозьких в нашому місті – з 1916 р. історичного музею. Тож до свого 35-річчя Володимир Леонтович встиг здійснити дві головні справи свого довгого життя – побудову меморіалу на Козацьких могилах і реставрацію Острозького замку. 15 липня цього року минає 140 років із дня народження основоположника української школи реставрації пам'яток замкової і храмової архітектури, ім'я якого увічнене в одній із назв острозьких вулиць, а мудрий погляд – у портреті острозької художниці **Лідії Спаської**, написаному під час відвідин відомим професором дорогого його серцю нашого міста у повенні роки.

Таку ж назву отримав музей-заповідник (філія Рівненського краєзнавчого музею, відкритий 55 років тому (1966 р.). 1991 р. цей музей-заповідник став самостійним закладом під назвою «Поле Берестецької битви» й отримав статус державного, а у 2008 р. – статус національного.